

Dr hab. Jarosław Kilian
 Wydział Reżyserii
 Akademii Teatralnej w Warszawie

**Recenzja dorobku artystycznego i pracy doktorskiej
 mgr Giovanniego Castellanos Cabarique
 pt. „Tango nuevo czyli moja droga do Astora Piazzolli”
 napisanej pod kierunkiem
 prof. dr hab. Józefa Opalskiego.**

Pisanie recenzji dorobku twórczego pana Giovanniego Castellanos jest dla recenzenta pracą detektywistyczno- archiwistyczną. Dostarczona przez kandydata na doktora dokumentacja jest bardzo szczupła i sprowadza się do czterech kartek i dyplomu. Sama jednak rejestracja filmowa przedstawienia *Tango nuevo* z Teatru im Stefana Jaracza w Olsztynie przekonuje mnie, że mamy do czynienia z ciekawym twórcą. Zadałem więc sobie trud kwerendy internetowej i zorientowałem się sam w działalności twórczej kandydata i nie mam wątpliwości, że nie można nad jego poważnym dorobkiem przejść obojętnie. Mogę więc podjąć się zrecenzowania „dorobku artystycznego mgr Giovanniego Castellanos w związku z prowadzonym postępowaniem o nadanie stopnia doktora w dziedzinie sztuk teatralnych”. Sądzę jednak, że w toku dalszego postępowania pan mgr Castellanos powinien jednak dostarczyć skompletowaną dokumentację przedstawień, wraz z recenzjami, fotografiami, programami, etc.

Dorobek twórczy

Giovanny Castellanos od blisko 20 lat związał swoje życie z Polską. Pracuje w zawodzie reżysera od roku 2000 i zrealizował 34 spektakle. Od 2005 roku działa przede wszystkim w Teatrze im. Stefana Jaracza w Olsztynie, gdzie powstały jego najważniejsze przedstawienia. Przyglądając się dorobkowi reżysera zwraca uwagę zainteresowanie tematem rodziny. Do tego ważnego tematu teatralnego pan Giovanny Castellanos powraca wielokrotnie wykorzystując zarówno najnowszą dramaturgię jak i klasykę. Dobrym przykładem tego nurtu jest *Podróż do wnętrza pokoju* Michała Walczaka, który zrealizował w 2006 roku. Przedstawienie to znalazło się w finale konkursu na Wystawienie Polskiej sztuki Współczesnej, pokazywane było na kilku festiwalach i doczekało się międzynarodowych nagród (Festiwal w Tarnopolu na Ukrainie) Reżyser w swoim przedstawieniu nie bez poczucia humoru, bacznie obserwuje rodzinę wraz z jej dziwactwami, kłopotami i uwikłaniami. Rodzinnym kluczem interpretacyjnym reżyser rozczytał też dramat Gabrieli Zapolskiej *Ich czworo*. (Teatr im. Stefana Jaracza w Olsztynie, 2007 r). Przedstawienie przez lata nie schodziło z afisza Teatru. *Wesele u drobniomieszczan* Bertolda Brechta (z 2009, także z Teatru im. Stefana Jaracza w Olsztynie) stało się dla reżysera pretekstem do ironicznej opowieści o polskim mieście i mieszkających w nim rodzinach. Reżyser obdarzony talentem obserwatora i zmysłem

outsidera z pasją i ironią potrafi przyglądać się polskiej rzeczywistości, w której ukształtowała się jego wrażliwość.

W polskich realiach osadzony też został przez inscenizatora *Rewizor* Mikołaja Gogola, (20011 Teatr im Stefana Jaracza, Olsztyn) w którym mieszkańcy Olsztyna rozpoznawali jak w krzywym zwierciadle otaczające ich sytuacje, koterie i układy." *Rewizor* ! Na dźwięk tego słowa i u nas nie od dzisiaj małuje się trawę na zielono, a bywa, że i pisze donosy – pisali twórcy widowiska. - Na moment przemieniamy się w anioły, a łapówki wręczamy z miną, jakbyśmy ofiarowywali sercem podyktowane prezenty. Niechaj więc władza Warmii i Mazur wie, że w Olsztynie pojawi się rewizor."¹

W sprawy rodzinne C wchodzi też reżyserując w 2006 roku w Teatrze Wybrzeże w Gdańsku sztukę Sarah Ruhl *Posprząthane*. Dramat jest błyskotliwym wglądem w naturę ludzką z silnym akcentem na złożoność relacji między małżonkami, przyjaciółmi, rodzeństwem. Bohaterowie sztuki zamiast sprzątać domy, rozpaczliwie i śmiesznie usiłują ułożyć swoje jałowe i nieszczęśliwe życia.

Do tematu „dysfunkcyjnej polskiej rodziny” Castellanos wraca w kolejnej realizacji sztuki Gabrieli Zapolskiej, *Moralności Pani Dulskiej* z Teatru im. Jana Kochanowskiego w Opolu. Tu według opisów przedstawienia inscenizator uwypuklił wątki buntu najmłodszego pokolenia, które usiłuje przeciwstawić się swoim rodzicom. I w tej interpretacji reżyser sięga do sztafażu współczesnej Polski. Czyni to jednak bez nachalnych uwspółcześnień. W opiniach o przedstawieniu czytamy, że inscenizacja Castellanos jest „świeżym spojrzeniem na tekst należący do polskiego kanonu literatury dramatycznej. Z pewnością przyczynia się do tego jego latynoski temperament i dystans, którym obdarza swoje spektakle”²

Krytycy Podkreślali, że: „Spektakl Castellanos dowodzi, że teatr popularny może bawić widza inteligentnie, bez głupawych farsowych chwytów w rodzaju zamiany żon czy ukrytego w tapczanie kochanka.”³ (Michał Centkowski „Moralność Pani Dulskiej” Newsweek.)

Dysertacja

Dysertacja zatytułowana „*Tango nuevo, czyli moja droga do Astora Piazzolli*” skład się z czterech rozdziałów. Cześć pierwsza i druga zawiera przede wszystkim krótką historię tanga i bandoneonu oraz informacje o życiu i twórczości Astora Piazzolli (pochodzenie, podróże, kluczowe artystyczne spotkania) połączone refleksją o argentyńskiej kulturze tanga (daty, miejsca, ważne postaci). W części tej autor wykazał się pasją i wiedzą na temat związanych z kulturą tanga i znawstwem twórczości Astora Piazzolli.

Rozdział trzeci to opis artystycznych założeń, procesu powstawania i samego przebiegu spektaklu *Tango Nuevo*.

Przedstawienie zostało podzielone na 17 „obrazów” nazwanych tytułami utworów Piazzolli. W opisie poszczególnych sekwencji pojawiają się polskie tłumaczenia pieśni i informacje

¹ <https://culture.pl/wydarzenie/rewizor-giovanniego-castellanos-a-ostreza-lokalne-wladze>

² <https://teatropole.pl/moralnosc-pani-dulskiej/>

³ <http://www.newsweek.pl/plus/kultura/moralnosc-pani-dulskiej-rez-giovanny-castellanos-recenzja-spektakluartykuly.416077.1.z.html>

dotyczące genezy utworu, jego funkcji dramaturgicznej i sposobu w jaki został przedstawiony w spektaklu.

Część ostatnia przedstawia realizatorów przedstawienia.

Gionanny Gastellanos osadza swój spektakl w dalekiej przyszłości, w 3001 roku. Rzecz dzieje się na jakiejś opuszczonej stacji metra. Świat jest po totalnej zagładzie. Bohaterkami są trzy bezimienne kobiety. Wiodą jakieś nikczemne, szcurze, podziemne życie. Reżyser tak to opisuje: „Na tej zamkniętej, opuszczonej stacji metra w Buenos w świadomość kobiet wkradają się jedynie cienie wspomnień. I to nie pochodzących z ich doświadczeń (bo jakże miałyby pamiętać coś czego nigdy nie przeżyły), a raczej wypełzających z jakichś ciemnych zakamarków postrzępionej pamięci niedeklaratywnej. A jednak. Z głębi tych nieoczywistych uczuć wypływają dźwięki, rodzi się muzyka, ukazuje się tango – ten ponadczasowy wehikuł do wyrażenia naszych tęsknot. Ból, lęk, radość wyrażają się na tym świecie bez słów, za pomocą bandoneonu argentyńskiego geniusza.”⁴

"Rasę ludzką w mojej sztuce symbolizują trzy aktorki, które nie znają innego świata poza podziemiem, w którym żyją. Historie, które pojawiają się podczas przedstawienia, są obrazami tego, czego one nigdy nie zaznały. Aktorki prezentują je przez tango, pojawiają się, aby ocalić szczątki człowieczeństwa. To są obrazy uczuć: miłości, namiętności, ale także miast, których już nie ma. Jest to swego rodzaju pamięć zbiorowa ludzkości.”⁵

Dysertacja pana mgr. Castellanos rzetelnie opisuje zamierzenia twórcze i przebieg przedstawienia. Tłumaczy też intencje reżysera.

Przedstawienie *Tango Nuevo*

Przedstawienie, dzięki utalentowanym wokalnemu aktorkom ma w sobie teatralną siłę, tajemnicę i nostalgię. Jest w interpretowanych przez nie pieśniach spleen, bunt, gniew, wątpliwość i nadzieja. Wizja tanga, które widzimy w przedstawieniu jest zgodnie ze słowami Enrique Santos Discépolo „– smutną myślą, którą się tańczy”.

Recenzentka pisała: „*Tango nuevo* to innowacyjny spektakl, który łączy w sobie wyśmienitą muzykę Astora Piazzolli z popisową choreografią i perfekcyjnie dobraną obsadą. Tango zdjęto maskę tańca kochanków i pokazano je z innej strony, wprowadzając w nową problematykę porewolucyjnego ładu świata; odarto z zeuropeizowanego mitu. Tango upadku stało się taniem nadziei, apokaliptyczną, sceniczną rewolucją, którą bezspornie można polecić każdemu wrażliwemu widzowi.”⁶ (Ewa Wójcicka "Tango upadku taniem nadziei" Teatr dla Was.)

Przedstawienie złożone zostało z niepowiązanych ze sobą fabularnie pieśni. Brak fabuły nie niweczy napięcia dramaturgicznego. Giovanni Castellanos wykrywa ukrytą dramaturgię zakorzenioną w samej muzyce. Świadczy to szczególnej wrażliwości, która pozwala komponować spektakl wychodząc od tkanki emocjonalnej zawartej w niezwerbalizowanym przekazie muzycznym. Jest w tym poszukiwanie tego samego pierwiastka, który był na początku muzyki. W przedstawieniu widać „szlachetną prostotę” reżyserskich rozwiązań.

Reżyser świadomie rezygnuje z efektów inscenizacyjnych na rzecz wzmocnienia ekspresji aktorskiej.

⁴ G. Castellanos, „*Tango nuevo* czyli moja droga do Astora Piazzolli”, s.35

⁵ <https://culture.pl/pl/wydarzenie/tango-nuevo-astor-piazzolla-w-niepodrabialnym-stylu>

⁶ http://teatrdlawas.pl/teatr/tdw/index.php?option=com_content&task=view&id=28412&Itemid=72

Z pewnością widoczna jest w przedstawieniu wnikliwa praca z aktorem. Renia Gosławska, Agnieszka Castellanos - Pawlak, Magdalena Smuk wydają się porwane przez muzykę i rytm tanga. Pasja ujęta w dyscyplinę wokalną potęguje efekt teatralny i sprawia, że w wielu piosenkach mamy do czynienia z wirtuozerskim wykonaniem zadań. Doskonałe przygotowanie muzyczne wokalistek pozwala na swobodę aktorską.

Sam Astor Piazzolla w wywiadzie przeprowadzonym w 1989 r. przez Gonzalo Saavedrę (*Astor Piazzolla Un tango triste, actual, consciente*) mówił: „Tango już nie istnieje. Istniało wiele lat temu, do roku 55., kiedy Buenos Aires było miastem, w którym nosiło się tango, chodziło się tangiem, oddychało się zapachem tanga w powietrzu. Ale nie dzisiaj. Dzisiaj oddycha się więcej zapachem rocka czy punka. Tango jest obecnie jedynie nostalgiczną i nudną imitacją tamtej epoki.”⁷

Jakby wbrew w tym słowom w *Tango nuevo* nie widzimy imitacji epoki tanga, ale nowy, drapieżną interpretację nieśmiertelnego tańca, który wciąż opowiada o ludzkim losie.

Działalność organizacyjna

Wysoko oceniam organizacyjno-artystyczną pracę pana Giovanniego Castellanos jako kierownika artystycznego sceny Margines, która w działa od 2016 roku w Teatrze im. Stefana Jaracza w Olsztynie. Scena Margines powstała jako scena „awangardowa”, eksperymentalna przestrzeń dla młodych reżyserów. Jest poligonem doskonalenia pracy aktorskiej i warsztatu reżyserskiego.

Widziałem na Scenie Margines kilka bardzo interesujących przedstawień zrealizowanych, przez z studentów i absolwentów Wydziału Reżyserii Akademii Teatralnej w Warszawie. M.in. Weronikę Szczawińską, Andrzeja Bartnikowskiego, Małgorzatę Głuchowską, Karolinę Maciejaszek.

Pan Giovanni Castellanos tak podsumowuje wieloletnią działalność sceny Margines: „...młodość i energia weszły do teatru z całą swoją siłą, a nawet bezczelnością! Po siedmiu latach prowadzenia Sceny Margines miałem poczucie wypalenia i wrażenie, że formuła się wyczerpała. To było ciężki kawałek chleba zarządzać projektami wysokiego ryzyka, przekonywać i zarażać wszystkich dookoła pozytywną energią. Stawać w obronie idei, projektów, pomysłów. Czułem się, jak bym żył, nie schodząc z barykady. A na barykadzie warto być z ludźmi, którym ufa się bezwzględnie. Tymczasem z młodymi reżyserami jest coraz trudniej.”⁸

Konkluzja

Przyznanie panu mgr Givaniemu Castellanosowi tytułu doktora będzie potwierdzeniem miejsca jakie reżyser zajmuje w życiu teatralnym i przyczyni się do rozwoju teatru.

Po gruntownej kwerendzie i po obejrzeniu zapisu dvd przedstawienia stwierdzam, że dorobek twórczy, oraz dzieło wiodące – przedstawienie *Tango nuevo* z Teatru im. Stefana Jaracza w Olsztynie spełnia wymagania stawiane kandydatom na doktora.

⁷ <http://www.piazzolla.org/interv>

⁸ <http://www.rp.pl/Zycie-Warminsko-Mazurskiego/307129859-Polska-przeszlosc-jak-realizm-magiczny.html>

Wnoszę jednocześnie o uzupełnienie dokumentacji dorobku kandydata.

Potwierdzam też, że rozprawa pana mgr Gionanniego Castellanos pod tytułem „*Tango nuevo* czyli moja droga do Astora Piazzolli” przygotowana pod opieką promotorską prof. dr hab. Józefa Opalskiego stanowi rozwiązanie problemu związanego z pracą oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną autora w dziedzinie sztuki teatralnej. Rozprawa potwierdza też umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy reżyserskiej. Autor potrafił poddać teoretycznej analizie i weryfikacji doświadczenia wynikające z praktyki scenicznej. Ma też ważne dokonania teatralne. Wyczerpuje to wymagania art.13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. (Dz. U. z 2003 r.,nr.65, Dz. U. z 2005 r.,nr.14, , Dz. U z 2011 r.,nr.84.). Wnioskuje o dopuszczenie pana mgr Giovanniiego Casellanosa, do kolejnych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora.

Warszawa, 7 sierpnia 2018

Dr hab. Jarosław Kilian,

Profesor AT

Handwritten signature of Jarosław Kilian in blue ink, written over a dotted line.